

Перваченко Антон Сергійович,
здобувач наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 «Право»
кафедри кримінального права Національної
академії внутрішніх справ

**АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ
ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ, ПЕРЕДВИБОРНОЇ
АГІТАЦІЇ ЧИ АГІТАЦІЇ РЕФЕРЕНДУМУ**

Сьогодні Україна стоїть на порозі глибоких трансформацій, пов'язаних зі зміною політичного курсу на євроінтеграцію [4, с. 141; 5, с. 312]. Це, в свою чергу, зумовлює постійну роботу над удосконаленням нормативно-правового регулювання порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму. Формуванню і вираженню політичної волі громадян сприяють політичні партії. Завдяки їм громадяни України можуть реалізувати своє право вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Формою прямої демократії окрім виборів є референдум. Фінансування політичних партій, передвиборної агітації чи агітації референдуму може бути тим інструментом, який при наявності недоліків чинного законодавства, що регулює суспільні відносини, які виникають при наданні або отриманні внеску на підтримку політичної партії, або при отриманні державного фінансування статутної діяльності політичної партії, або при наданні або отриманні фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації або агітації референдуму, може бути застосованим для нівелювання волі виборців [1].

2019 року змінено законодавство, що регулює суспільні відносини, що виникають під час фінансування політичної партії, передвиборної агітації чи агітації з проведення референдуму. Водночас не вирішено до кінця проблеми, які виникають на практиці щодо відповідальності у разі порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної кампанії чи агітації з референдуму. Зменшення або скасування юридичної відповідальності за порушення правил політичного фінансування є загрозою демократії. З метою вдосконалення виборчого законодавства України до ст. 212¹⁵ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) внесено зміни: з назви статті виключено слова «всеукраїнського або місцевого»; в абзаці першому слова «всеукраїнських або місцевих

кампаній» замінено словами «або кампаній»; абзац другий після слів «політичної партії» доповнено словами «фінансової (матеріальної) підтримки передвиборної агітації або агітації з питань референдуму». Так, порушення встановленого законом порядку надання чи отримання внеску на підтримку політичної партії, порушення встановленого порядку надання чи отримання державного фінансування статутної діяльності політичної партії, а також порушення порядку, встановленого порядку надання або отримання фінансової (матеріальної) підтримки для передвиборної агітації чи агітації з референдуму – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від сімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста до ста та тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією суми внесків на підтримку політичної партії, фінансової (матеріальної) підтримки передвиборчої агітації чи агітації з референдуму, наданих або отриманих з порушенням законодавства [2].

Відповідно до ст. 212²¹ КУпАП, порушення встановленого порядку або строків подання фінансового звіту про надходження і використання коштів виборчого фонду, звіту політичної партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, або подання фінансової звітності, складеної з порушенням встановлених вимог, – тягнуть за собою накладення штрафу від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2]. Зважаючи на зміни в законодавчій сфері, які відбуваються у зв'язку адаптацією законодавства до європейських стандартів, слід наголосити на необхідності удосконалення законодавчої бази щодо відповідальності за порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму.

Проблеми кримінальної відповідальності за порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації чи агітації референдуму була предметом дослідження таких вітчизняних науковців, як Р. В. Асейкін, Ю. В. Баулін, О. В. Білаш, В. І. Борисов, І. Б. Газдайка-Василишин, В. В. Голіна, В. А. Горбунов, В. К. Гришук, Н. О. Гуторова, Т. А. Денисова, О. П. Дячкін, О. М. Костенко, О. М. Котовенко, С. Я. Лихова, С. А. Миронюк, С. В. Незнайко, Б. М. Одайник, М. І. Панов, В. П. Самокиш, А. В. Семенюк-Прибать, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, Є. В. Фесенко, М. І. Хавронюк, С. С. Яценко та ін.

Попри те, що праці цих учених мають значну наукову і практичну цінність, чимало питань, пов'язаних з ознаками складу

кримінального правопорушення, передбаченого ст. 159¹ Кримінального кодексу (далі – КК) України, залишились дискусійними, а деякі недостатньо чи взагалі не дослідженими. Не знайшли достатнього відображення у наукових працях питання генезису кримінальної відповідальності за порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації чи агітації референдуму, дослідження зарубіжного досвіду з окресленої проблематики, характеристика об'єктивних та суб'єктивних ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 159¹ КК України, питань кваліфікації, справедливості та відповідності покарання за вказане діяння, відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 159¹ КК України від суміжних кримінальних та адміністративних правопорушень [3].

Відповідно до ст. 159¹ КК України, подання завідомо неправдивих відомостей у звіті політичної партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру або у фінансовому звіті про надходження і використання коштів виборчого фонду, політична партія, місцева організація політичної партії, кандидат – караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк п'ять років. Умисне внесення внеску на підтримку політичної партії особою, яка не має на це права, або від імені юридичної особи, яка не має на це права, умисне внесення внеску на користь політичної партії фізичною або від імені юридичної особи у великому розмірі, умисне надання фінансової (матеріальної) підтримки передвиборної агітації чи агітації з проведення референдуму фізичною або від імені великої юридичною особою або особою, яка не має на це права, або від імені юридичної особи, яка не має на це права, а також умисне отримання внеску на користь політичної партії від особи, яка не мають права робити такий внесок, або у великому розмірі, умисно одержуючи фінансову (матеріальну) підтримку у великому розмірі при здійсненні передвиборної агітації чи агітації за референдум, умисно одержуючи таку фінансову (матеріальну) підтримку від особи яка не має права надавати таку грошову (матеріальну) підтримку, – карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк п'ять років. Дії, вчинені повторно, – караються штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними

роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права арешту. на певні посади або займатися певною діяльністю строком на п'ять років.

Доцільно також звернути увагу на таке явище, як політична корупція.

1. Штрафи за порушення правил фінансування політичної партії, передвиборної кампанії чи агітації з проведення референдуму є непропорційними суми коштів, отриманих і витрачених будь-якою політичною партією. Наслідком цього є те, що розмір штрафу, закріплений у КУпАП, КК України, не є запобіжником від правопорушень. Обсяг коштів, витрачених на політичну рекламу та передвиборчу агітацію, та розмір штрафів за порушення правил політичного фінансування є непропорційними. Пропонується внести зміни до КУпАП, застосувавши підхід, згідно з яким штраф становить 100% суми отриманої незаконної допомоги, але не менше 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У разі порушення порядку повідомлення – штраф у розмірі не менше 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За кримінальні правопорушення, що характеризуються більшим ступенем суспільної небезпеки, штрафи менші, ніж за адміністративні правопорушення. Це не гарантія від скоєння кримінального правопорушення. Виходом із цієї ситуації також могло б стати збільшення розміру штрафів і прив'язка їх до суми, яку отримує політичної партії у вигляді незаконних внесків або підтримки.

2. Недоліком законодавства України є те, що надання фінансової (матеріальної) підтримки передвиборчої агітації або на користь політичної партії прирівнюється до переходу права власності.

3. У ст. 159¹ КК України пропонується передбачити таку санкцію як конфіскація майна.

Отже, штрафи за порушення правил фінансування політичної партії, передвиборної агітації чи агітації референдуму є неспівмірними з обсягом коштів, які отримує і витрачає будь-яка політична партія під час виборів. Наслідком цього є те, що розміри штрафу, закріплені в КУпАП, КК України, не є запобіжником від порушень. Сума коштів, яка йде на політичну рекламу та передвиборчу агітацію і розмір штрафів за порушення правил політичного фінансування – не пропорційні. Пропонується внести зміни до КУпАП, застосувавши підхід, відповідно до якого штраф становить 100% від суми отриманих незаконних внесків або підтримки, але не менше 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Якщо порушено порядок звітування – штраф становить не менше 1000 неоподаткованих мінімумів доходів

громадян. Недоліки законодавства України полягають і в тому, що надання фінансової (матеріальної) підтримки на здійснення агітації або на користь політичної партії ототожнюється з передачею права власності; за кримінальні правопорушення, які характеризуються більшим ступенем суспільної небезпеки, штрафи є меншими, ніж за адміністративні порушення. Пропонуються шляхи вдосконалення чинного законодавства України, в тому числі, в ст. 159¹ КК України пропонується передбачити таку санкцію, як конфіскація майна. Тому, на даний час є дуже актуальним питання вдосконалення змісту ст. 159¹ КК України відповідно до умов сучасності та існуючих нормативно-правових актів, усуваючи колізії законодавства.

Список використаних джерел

1. Кваліфікація та розслідування злочинів проти виборчих прав громадян [Текст]: метод. рек. / [Крижна В. В., Бабаніна В. В., Грига М. А. та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. 76 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
4. Borysov, V., Shakun, V., & Babanina, V. (2022). Aplicación de los principios constitucionales en la legislación penal de Ucrania. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 13 (38), P. 140–158. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.38.10>. URL : [file:///C:/Users/User/Downloads/Dialnet-ApplicationOfConstitutionalPrinciplesInCriminalLeg-8810143%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Dialnet-ApplicationOfConstitutionalPrinciplesInCriminalLeg-8810143%20(1).pdf)
5. Cherniei, V., Cherniavskiy, S., Babanina, V., Tykhonova O., & Hudkova, H. (2023). Características de la responsabilidad por revelación del secreto bancario en Europa y Estados Unidos. *Jurídicas CUC*, 19(1), P. 311–338. <https://doi.org/10.17981/juridcuc.19.1.2023.11>. URL: <https://revistascientificas.cuc.edu.co/juridicascuc/article/view/4598/4892>.